

סיכומי הדרך היומי

מחודדים ת"ר ושונתם שיהיו דברי תורה בפ"ך (קידושין ל')

לעילוי נשמת אימי מורתי מרת שיינדל חיה חוה גאסט ע"ה בת הר"ר משה רוזנבאום ז"ל נלב"ע יום רביעי כ"ט טבת תשע"ד ת.נ.צ.ב.ה.

מערכת: 073-249-0403 | sikumhadaf@bezeqint.net
שמחים לבשר על חידוש שמיעת השיעורים בטלפון בעברית ובאנגלית במספר 0799-379-634

לעילוי נשמת אבי מורי הר"ר צבי בן ר' אברהם גאסט ז"ל נלב"ע י"ט תשרי תשס"ד לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה.
לעילוי נשמת אחי הר"ר משה בן ר' צבי גאסט ז"ל נלב"ע ל"ג בעומר תשס"ז לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה.
לעילוי נשמת הרב אברהם בן חיים גאסט ז"ל נלב"ע ו' טבת תש"ב ת.נ.צ.ב.ה.

לעילוי נשמת מרת פייגע ציפורה גאסט ע"ה בת ר' מרדכי אשת ר' אברהם ז"ל נלב"ע כ"ט שבט תשכ"א ת.נ.צ.ב.ה.

לע"נ ר' פינחס בן ר' בנימין בינוש זצ"ל

שבת קודש פרשת תצוה - ט' אדר תשע"ח

דף מ' ע"א

חוששים שעירב בהם קרטיין אחרים שנפקו בסכין של איסור, אלא תולים שהיו דבוקים בעלין ונשטמו.

זיתי גלוסקאות המגולגלין מותרים גם אם רפויים הרבה - ואין חוששים שעירב בהם יין, אלא תולים שרפויים מחמת השמן. ולרבי יוסי כל שאוחרו בידו וגרעינתו נשטמת, אסורים.

החגבין והקפריסין והקפלוטות הבאין מן האוצר ומן ההפתק (מקום כינוסם) ומן הספינה - מותרים. והנמכרים בשוק לפני חנוני אסורים, מפני שמזלף עליהם יין.

וכן הדין ביין תפוחים של גויים. פעם אחת חש רבי במעיו, ושאל אם יין תפוחים של גויים מותרים, העיד לפניו רבי ישמעאל ב"ר יוסי על אביו ששתה יין תפוחים של גויים של שבעים שנה ונתרפא, בדקו ומצאו גוי אחד שהיה לו שלש מאות גרבי יין תפוחים של שבעים שנה ושתה ונתרפא, אמר ברוך המקום שמסר עולמו לשומרים.

כהן החשוד למכור תרומה לשם חולין - מה שלפניו אסור, אבל מה שהביא מן האוצר ומן ההפתק ומן הספינה מותר, שירא שישמעו חכמים ויפקירו את אוצרו.

הדרך עלך אין מעמידין

פרק כל הצלמים

יום ראשון פרשת כי-תשא - י' אדר תשע"ח

דף מ"א ע"א

תנאים נחלקו באיסור צלמים:

לשיטת רבי מאיר כל הצלמים אסורים - שבמקומו היו נעבדין פעם אחת בשנה, וגזר גם בשאר מקומות אטו אותו מקום לפי שחושש למיעוט. לרב יהודה בשם שמואל האיסור באנדרטי של מלכים. לרבה בר בר חנה בשם רבי יוחנן בעומדין על פתח מדינה.

לשיטת חכמים - אין גוזרים בשאר מקומות לפי שאין חוששים למיעוט, ואין אסור אלא כל שיש בידו מקל לסימן שרודה תחת כל העולם במקל, או שיש בידו צפור שתופס את עצמו תחת כל העולם כציפור, או כדור שתופס את עצמו תחת כל העולם ככדור.

ומחלוקת רבי מאיר וחכמים בשל כרכים, אבל בשל כפרים לדברי הכל אסורים.

לרבן שמעון בן גמליאל אסור כל שיש בידו כל דבר - ואפילו צרור או קיסם. ונסתפקו אם תפס בידו צואה, אם הכוונה בזה שכל העולים זל כנגדו כצואה, או שהוא זל כנגד כולם כצואה. ולא נפשט.

איזו היא טרית שאינה טרופה שמותרת באכילה - לרב הונא שתהא ראש ושדרה ניכר, ולרב נחמן או ראש או שדרה ניכר. ודוקא לטבל בצירן, אבל לאכול את גופן לדברי הכל אסור עד שיהא ראש ושדרה ניכר. רב פפא פסק הלכה שצריך שיהא ראש ושדרה ניכר של כל אחת ואחת. ודג שראשו דומה לדגים טמאים, אינו מותר אלא אם יש לו סנפיר וקשקשת.

איזו ציר שיש בה דגה שמותרת - בחביות סתומות, כל שכילבית אחת שוטטת בו, ובפתוחות ששתי כילביות שוטטות בו.

חתיכות שיש בהן סימן בכולן או במקצתן, ואפילו באחד ממאה שבהן - כולן מותרות. ולרב פפא אין היתר אלא בחתיכות שוות, שניכר שכולם באו מדג אחד.

רב הונא בר חנינא התיר דגים שהגיעו בספינה לפי שראה בה קשקשים - י"א שלא התיר אלא צירן ולא גופן, וי"א שהתיר גם גופן. ורבא אסרם, שמא יש בה טהורים וטמאים והקשקשים באו מן הטהורים.

עובד כוכבים שהביא עריבה מלאה חביות ונמצאת כילבית באחת מהן - אם היו החביות פתוחות כולן מותרות, שמסתמא היו בכולם ויצאו. היו סתומות, היא מותרת וכולן אסורות.

קירבי דגים ועוברין (ביצים שלהם) אין נקחין אלא מן המזומחה - לרבי דוסתאי יש למחוק 'עוברין', שרק דג טהור מטיל ביצים. ולרבי זירא אין למחוק, ששתיהם מטילים ביצים, זה מבחוץ וזה מבפנים. וכל זה באופן שנימוחו שאי אפשר להכיר בסימנים. ואם אין שם מומחה, לרב יהודה כיון שאמר אני מלחתים מותרים. ולרב נחמן עד שיאמר אלו דגים ואלו קירביהן.

כסימני ביצים של עופות כך סימני ביצי דגים. ואלו הן סימני ביצים - כל שכודרת ועגולגלת (שרחבה בראשה אחד והולכת ומקצרת ונמשכת, ועגולה מצידיה ומגלגלת), ראשה אחד רחב ככד ואחד חד, טהורה. שני ראשיה חדין או כדין, טמאה. חלמון מבחוץ וחלבון מבפנים טמאה, חלבון מבחוץ וחלמון מבפנים טהורה. חלבון וחלמון מעורבין זה בזה, זו היא ביצת השרץ. ולרבי דוסתאי שאין ביצים לדגים טמאים, שונים בברייתא 'כך סימני קירבי דגים', שהשלפוחית תהא ככד וחד.

דף מ' ע"ב

עלה של חלתית מותרת אע"פ שיש בה קרטיין - ואין

מותרים, לפי שביטלה. לצרכה - היא אסורה ושיפוייה מותרים. וישראל ששיפה עבודת כוכבים אפילו לצרכה אסורים, וגם לריש לקיש שהיא בטילה, חששו שמא יגביהנה קודם שיבטלנה.

לרבי יוסי שוחק ע"ז זורה לרוח או מטיל לים, אמרו לו: הרי היא נעשה זבל ונאמר לא ידבק בידך מאומה מן החרם. וגם לריש לקיש שהיא בטילה, חששו שמא יגביהנה קודם שיבטלנה.

מצא צורת דרקון וראשו חתוך - ספק גוי חתכו ספק ישראל, מותר, שספק ספיקא הוא שמא לא נעבד מעולם. ואם ידוע שישראל חתכו, אסור. ואפילו לריש לקיש שהיא בטילה, חששו שמא יגביהנה קודם שיבטלנה.

לתנא קמא זורעים ירקות תחת אשירה בימות הגשמים - שהצל קשה להם. ולרבי יוסי אין זורעים, לפי שהעלים נושרים על הירקות ומזבלים אותם, ואינם בטילים אפילו לריש לקיש, שעבודת כוכבים אינה בטלה דרך גדילתה.

דף מ"ב ע"ב

קן שבראש אילן של הקדש - לא נהנין מן העצים מדרבנן, ולא מועלין מן התורה. וכגון שקינתה מעצים של אילן אחר, אבל בעצים של אילן זה מועלים. או שקינתה בגידולים שגדלו באילן לאחר הקדש, לסובר שאין מעילה בגידולים.

קן בראש אשירה - ישליך במקל את עצי הקן מן האילן ויהנה מהם. לריש לקיש אפילו אם שברה ממנו עצים וקינתה בהם, שע"ז שנשתברה מאליה מותרת. ולרבי יוחנן דווקא כשהביאה עצים מאילן אחר וקינתה בהם. או שקינתה בעצים מאילן זה וישליך עצי הקן כדי ליהנות מן האפרוחים. והאפרוחים מותרים בין באילן של הקדש ובין באשירה, לפי שאין צריכים לאילן. אבל ביצים, או אפרוחים שצריכים לאמן, בשניהם אסור, לפי שצריכים לאילן וגזרו עליהם חכמים כאילן עצמו.

המוצא כלים ועליהם צורת חמה, צורת לבנה, או צורת דרקון (דומה לנחש) - יוליקם לים המלח. ואע"פ שעובדים גם לשאר דברים, שלשה אלו חשובים בעיניהם לצייר אותם ולעבוד לצורות, אבל צורות אחרות עושים לנוי בעלמא.

לרבן שמעון בן גמליאל צורות שעל כלים שתשמישם לכבוד - אסורים, ושעל המבוזים מותרים.

השוחט לשום ימים, לשום נהרות, לשום מדבר, לשום חמה, לשום לבנה, לשום כוכבים ומזלות, לשום מיכאל שר הגדול, לשום שילשול קטן - הרי אלו זבחי מתים.

שנינו בברייתא 'כל המזלות מותרים חוץ ממזל חמה ולבנה, וכל הפרצופים מותרים חוץ מפרצוף אדם, וכל הצורות מותרות חוץ מצורת דרקון' - לאביי רישא וסיפא במוצא, אבל לעשות אסור בכל המזלות שבמרום, וצורת דרקון מותר לעשות. ומציעתא בעושה, שאסור לעשות צורת אדם, אבל אם מצא פרצוף אדם מותר. ולרבא כולה במוצא, ומציעתא כרבי יהודה שאוסר פרצוף אדם.

לא תעשון אתי - לא תעשון כדמות שמי המשמשין לפני במרום.

יום שלישי פרשת כי-תשא - י"ב אדר תשע"ח

דף מ"ג ע"א

רבי יהודה מוסיף על הצורות האסורות גם דמות מניקה - על שם חוה שמניקה כל העולם כולו, וכגון שאוחזת בן בידה ומניקה. וכן 'סר אפיס', והוא צורת אדם שאוחז בידו מדה ומוודד, על שם יוסף שנעשה שר והפיס את כל העולם בשני רעבון.

לאחר זמן הוסיפו עליהם לאסור (לשיטת חכמים) - כל שיש בידו סייף, שמתחילה סברו שהוא סימן ללסטים בעלמא, ולבסוף סברו שהורג את עצמו תחת כל העולם כולו. וכן אם יש לו עטרה, שמתחילה סברו שהוא כאומן שעושה עטרות, ולבסוף סברו כעטרה למלך. וכן אם יש לו טבעת, שמתחילה סברו שהוא שליח הנושא חותם משלחו, ולבסוף סברו שחותם את עצמו תחת כל העולם כולו למיתה.

המוצא שברי צלמים - מותרים, שיש ספק שמא לא עבדום, ואם עבדום שמא בטלום, וספק ספיקא לקולא. ולשמואל אפילו שברי עבודת כוכבים (שבוודאי נעבדו) מותרים, שכיון שנשברה שוב אין עובדים אותה.

מצא תבנית יד או רגל - אסורים, מפני שכיוצא בהם נעבד. ולשמואל אסורים רק כשעומדים על בסיסן.

דף מ"א ע"ב

עבודת כוכבים שנשתברה מאליה - לרבי יוחנן אסורה, שהרי לא ביטלה. ולריש לקיש מותרת, שמסתמא ביטלה, שאומר אם את עצמה לא הצילה איך תציל את עובדה.

רבי יוחנן הוכיח שהגוי אינו מבטל עבודה זרה שבורה, ממה שפלשתים החשיבו את 'דגון' (ע"ז שלהם) לאחר נפילתו. ולריש לקיש אמרו שגבורתו ישבה על המפתן, והתחילו לעבוד את המפתן.

עוד הוכיח רבי יוחנן ששברי עבודת כוכבים מותרים, שהרי לשיטת רבי מאיר צלמים אסורים ושברי צלמים מותרים, כך גם לחכמים עבודת כוכבים אסורים ושבריה מותרים. ולריש לקיש אין זו ראייה, כי בשברי צלמים יש ספק ספיקא, שמא לא עבדה ושמא ביטלה, אבל בעבודת כוכבים אין אלא ספק אחד, ואין ספק מוציא מידי ודאי.

חבר שמת והניח מגורה מלאה פירות, אפילו הן בני יומן הרי הן בחזקת מתוקנים - ואפילו לסובר 'אין ספק מוציא מידי ודאי', יש כאן וודאי ווודאי, שבוודאי עישרם, שחזקה על חבר שאינו מוציא דבר שאינו מתוקן מתחת ידו. וי"א שיש כאן ספק וספק, שמא מתחילה לא נתחייבו במעשר, שהרי מערים אדם על תבואתו ומכניסה במוץ שלה כדי שתהא בהמתו אוכלת ופטורה מן המעשר.

יום שני פרשת כי-תשא - י"א אדר תשע"ח

דף מ"ב ע"א

שפחתו של מציק ברימון הטילה נפל לבור - והציץ כהן לידע אם זכר או נקבה, וטיהרוהו חכמים מפני שחולדה וברדלס מצויים שם וגררוהו. ולסובר שאין ספק מוציא מידי ודאי, צריך לומר שהטילה כמין נפל לבור, והציץ לידע אם רוח או נפל הוא, ואם נפל לידע אם זכר או נקבה. וי"א שהיה וודאי נפל, וכיון שחולדה וברדלס מצויים שם ודאי גררוהו.

גוי מבטל עבודת כוכבים שלו ושל חברו. וישראל - לאביי אם שבר עבודה זרה של גוי, בטילה - לשיטת ריש לקיש - כמו שנשתברה מאליה, ואם פחסה (שפחת צורתה ולא חיסרה), אינו מבטלה. ואם פחסה הגוי עצמו בטילה. ולרבא גם אם פחסה ישראל בטלה מעיקר הדין, אלא שאסרוה, שמא יגביהנה קודם שיבטלנה, ותהא עבודת כוכבים ביד ישראל שאינה בטלה לעולם.

גוי שהביא אבנים מן המרקוליס וחיפה בהם דרכים וטרטיאות - מותרות, לפי שביטלה. ואם ישראל עשה כן, אסורות, וגם לריש לקיש שהיא בטילה, חששו שמא יגביהנה קודם שיבטלנה.

גוי ששיפה עבודת כוכבים: לצרכו - היא ושיפוייה

איזהו צורת דרקון - כל שיש לו ציצין (סנפיר, וי"מ שערות) בין פרקי הצוואר. וכן הלכה.

ר' אלעזר הקפר בריבי מצא טבעת ועליה צורת דרקון, מצא גוי קטן לא אמר לו כלום, מצא גדול וציזוה עליו לבטלה ולא בטלה, סטרו ובטלה - ולמדנו מעובדא זו ג' דברים: א. גוי מבטל ע"ז שלו ושל חברו. ב. היודע בטיב ע"ז ומשמישה מבטל, ושאינו יודע בטיב ע"ז ומשמישה כגון קטן אינו מבטל. ג. גוי מבטל בעל כרחו. ואע"פ שמצאה במקום שרבים מצויים שם והגוי מתיימש ממנה, אינה בטילה, שלא התיימש מן האיסור, שאומר אם גוי ימצאנה יעבדנה, ואם ישראל ימצאנה ימכרנה לגוי שהרי דמיה יקרים, והקונה יעבדנה.

לא יעשה אדם בית תבנית היכל, אכסדרה תבנית אולם, חצר תבנית עזרה, שולחן תבנית שולחן, מנורה תבנית מנורה, אבל עושה של ה' ושל ו' ושל ח' קנים. ושל ז' לא יעשה אפילו של שאר מיני מתכות, ולרבי יוסי בר יהודה גם של עץ לא יעשה כדרך שעשו בית חשמונאי. אמרו לו משם ראייה שפודין של ברזל היו וחופין בבעץ, העשירו עשאו של כסף, חזרו והעשירו עשאו של זהב.

דף מ"ג ע"ב

לא תעשון איתי' - שלא תעשון כדמות שמשי המשמשים לפני, ואפילו אם אי אפשר לעשות כמותו, כגון המשמשים במרום. ולמסקנת הגמרא אסור לעשות שום דמות, דמות ד' פנים, פרצוף אדם לבדו, אופנים ושרפים וחיות הקודש ומלאכי השרת, ואפילו שמשים שבמדור התחתון, כגון חמה ולבנה כוכבים ומזלות, וגם עשיה לבדה אסורה אע"פ שאינו עושה לעובדה.

ולרבן גמליאל היו דמות צורות לבנות בעלייתו בטבלא בכותל, שבהם מראה הדיוטות שבאו להעיד על קידוש החדש, ואומר להם כזה ראייתם או כזה - י"א שאחרים עשו לו. ואע"פ שגם אם אחרים עושים אסור משום חשד שיאמרו שעובד לה, אצל רבים אין חוששים לחשד, ונשיא חשוב כרבים שרבים מצויים אצלו. וי"א שהיתה של פרקים. או משום שלהתלמד מותר, שנאמר 'לא תלמד לעשות' אבל אתה למד להבין ולהורות.

טבעת שחותמה בולט - אסור להניחה משום חשד. ומותר לחתום בה, שכשהוא חותם השעוה שוקעת. ואם חותמה שוקע, מותר להניחה ואסור לחתום בה. שמואל הורה לרב יהודה שיפחות צורה בולטת שבטבעתו.

לא יעשה אפילו שלשול קטן שבים כדי לעבדו - שנאמר 'אשר בשמים', לרבות חמה לבנה כוכבים ומזלות. 'ממעל', לרבות מלאכי השרת. 'אשר בארץ', לרבות ימים ונהרות הרים וגבעות. 'מתחת', לרבות שילשול קטן.

בבית כנסת שבנהרדעא העמידו אנדרטא של מלך - ואע"פ כן התפללו בו אבוא דשמואל ולוי, שאין חוששים לחשד אצל רבים.

לרשב"ג צורות שעל המכובדים אסורים, ושעל המבוזים מותרים - לשיטת רב מכובדים הם למעלה מן המים על אוגני הכלי, ומבוזים הם למטה מן המים. לשיטת שמואל אלו ואלו מבוזים, ומכובדים הם שעל השירין ועל הנזמים ועל הטבעות. וכן אמרו בברייתא שמכובדים הם שעל השירין נזמים וטבעות, ומבוזים הם שעל היורות וקומקמסין ומחמי חמים, ועל הסדינים והמטפחות.

יום רביעי פרשת כי-תשא - י"ג אדר - תענית אסתר תשע"ח

דף מ"ד ע"א

לרבי יוסי שוחק ע"ז וזורה לרוח או מטיל לים - אמרו לו אף הוא נעשה זבל, ונאמר 'לא ידבק בידך מאומה מן החרם'.

השיב להם ממה שטחן משה רבינו את העגל והשליכו לנחל, והשיבו שלא נתכוין אלא לבודקן כסוטות. עוד הוכיח ממה ששחק אסא את המפלצת והשליכה לנחל קדרון, והשיבו שהיה במקום שאינו מגדל צמחים. עוד הוכיח ממה שכתת חזקיה את נחש הנחושת שעבדו לו ישראל, והשיבו שמה עשאה משלו, שנאמר 'עשה לך שרף' משלך, ואין אדם אוסר דבר שאינו שלו, וכתתו משום שטעו ישראל אחריו.

עוד הוכיח רבי יוסי ממה שנאמר אצל דוד 'וישאם' - ופירש שהזרה אותם לרוח והרוח נשאם. וחכמים פירשו שנטלם ונהנה מהם, ואין סתירה ממה שנאמר וישרפו, שקודם שבא איתי הגיתי ציווה לשרפם, ולאחר שבא וביטלה נטלם ונהנה מהם.

ויקח את עטרת מלכם מעל ראשו ומשקלה ככר זהב' - ולא היתה אסורה בהנאה שאיתי הגיתי ביטלה. ולא שהניחה דוד על ראשה שהרי משקלה ככר זהב, אלא שראויה היתה לנוח על ראשו. ולרבי יוסי ברבי חנינא הניחה ממש, והיתה בה אבן שואבת שנושאה ומגביהה. ולרבי אלעזר אבן יקרה היה בה ששויה ככר זהב.

זאת היתה לי כי פקודיך נצרת' - בשכר שפקודיך נצרת, זאת (העטרה) היתה לי לעדות, שהיה דוד מניחה במקום תפילין והולמתו. ואע"פ שצריך להניח תפילין, מקום יש בראש להניח שתי תפילין.

ויוציא את בן המלך ויתנו עליו את הנזר ואת העדות' - זה כתר של דוד, שהוא עדות לבית דוד, שכל הראוי למלכות הולמתו, ושאינו ראוי למלכות אין הולמתו. 'ואדניה בן חגית מתנשא לאמר אני אמלוך', שמתנשא להולמו ולא הולמתו. 'ויעש לו רכב ופרשים וחמשים איש רצים לפניו' - כולם נטולי טחול וחקוקי כפות הרגלים.

דף מ"ד ע"ב

רבן גמליאל רחץ במרחץ שעמד אצל ע"ז - ושאלו מין ממה שכתוב בתורה לא ידבק בידך מאומה מן החרם, והשיבו לאחר שיצא מן המרחץ שאין משיבין במרחץ, ורחץ משום שלא בא בגבולה, אלא ע"ז באה בגבולו, שהמרחץ קדם לה. ועוד, שלא אמרו נעשה מרחץ נוי לאפרודיטי אלא אפרודיטי נוי למרחץ, שהמרחץ עיקר. ועוד, שלא נאמר אלא אלהיהם שנוהג בו משום אלוה, וזו עומדת על פי הביב וכל העם משתינים לפניו.

בכל מקום מותר להרהר חוץ מבית המרחץ ומבית הכסא - ודברים של חול מותר לאומרן בלשון קודש, דברים של קודש אסור לאומרן בלשון חול.

לר' אושעיא השיב רבן גמליאל להגמון תשובה גנובה, ולר' חמא אינה גנובה. ונחלקו אמוראים בביאורו:

א. י"א במה שהשיבו שעומדת על פי הביב וכל אדם משתין בפניה, שפעור יוכיח שמפערים לפניו בכל יום ולא בטל. ולרב חמא אינה גנובה, שזו עבודתה בכך וזו לא.

ב. לאביי במה שאמר לו אני לא באתי בגבולה והיא באה בגבולי, שגם אם בא בגבולה מותר אם אינו מחזיק להם טובה. ולרב חמא אינה גנובה כי שלא בטובת רבן גמליאל כבטובת אחרים היא, שהיה חשוב וטובה היא להם שנהנה ממנה.

ג. לרב שימי בר חייא מה שהשיב שעומדת על הביב וכל אדם משתין בפניה, והלא שנינו שאם רק או השתין בפניה, או גיררה זורק בה את הצואה, אינה בטילה. ולרב חמא אינה גנובה, ששם כעס עליה לפי שעה וחוזר ומפייסה, וכאן עומדת בזלזולה כל שעה.

ד. לרבה בר עולא מה שהשיב שלא אמרו נעשה מרחץ

נוי לאפרודיטי אלא נעשה אפרודיטי נוי למרחץ, שגם אם אמרו נעשה מרחץ נוי לאפרודיטי אין איסור, שהאומר בית או כוס זה לע"ז לא אמר כלום, שאין הקדש לע"ז. ולרב חמא אינה גנובה שאע"פ שאין איסור הנאה במרחץ, נוי הוא לע"ז.

יום חמישי פרשת כי-תשא - י"ד אדר - פורים דפרזים תשע"ח

דף מ"ה ע"א

הנכרים העובדים את ההרים ואת הגבעות - הם מותרים ומה שעליהם אסורים, שנאמר 'לא תחמוד כסף וזהב עליהם'. ולרבי יוסי הגלילי שנאמר 'אלהיהם על ההרים' ולא ההרים אלהיהם, 'אלהיהם על הגבעות' ולא הגבעות אלהיהם.

אבל אשירה אסורה - שנאמר 'ואשריהם תשרפו באש'. ומפני שיש בה תפיסת ידי אדם, שאדם נטעו. ואין דורשים 'תחת כל עץ רענן' ש'תחת עץ רענן אלהיהם ולא עץ רענן' כמו שדרש ר"י הגלילי בהרים וגבעות, שלא נתכוין הכתוב אלא לסימן, שכל מקום שאתה מוצא הר גבוה וגבעה נשאה ועץ רענן, דע שיש שם ע"ז.

ונחלקו אמוראים מה יש בין תנא קמא לרבי יוסי הגלילי: לריש לקיש לתנא קמא צפוי הר אינו כהר ואסור, ולר"י הגלילי צפוי הר כהר.

לרב ששת הכל מוידים בצפוי הר שאינו כהר, ונחלקו באילן שנטעו ולבסוף עבדו - לתנא קמא מותר, ולר"י הגלילי אסור, שאמר 'וכל שיש בו תפיסת אדם אסור' אפילו אם נטעו ולבסוף עבדו.

דף מ"ה ע"ב

רבי יוסי בר' יהודה סבר כר"י הגלילי שעץ שנטעו ולבסוף עבדו אסור - ולמד זאת מיייתור 'ואשריהם תגדעו', איזהו עץ שגידועו אסור ועיקרו מותר, זה שנטעו ולבסוף עבדו. ואילו לא נאמר 'ואשריהם תשרפון באש' הייתי מפרש 'אשריהם תגדעו' באילן שנטעו מתחילה לכך, אבל לאחר שכבר נאמר 'ואשריהם תשרפון', למדנו מ'ואשריהם תגדעו' שגם אם נטעו ולבסוף עבדו. ולשיטת חכמים אין איסור אלא על אילן שנטעו מתחילה לשם ע"ז (ו'ואשריהם תגדעו' בא לדרשה אחרת כמבואר בסמוך).

גידועי ע"ז קודמים לכיבוש ארץ ישראל - וכיבוש ארץ ישראל קודם לביעור ע"ז (לגמרי). שנאמר 'ונתצתם את מזבחותם והנח, ושרבתם את מצבותם והנח, ואע"פ שצריכים שריפה, רדוף אחר הגויים ואחר כך שרוף. ולרבי יוסי ב"ר יהודה למדים זאת מ'אבד תאבדו', אבד ואחר כך תאבדו.

העוקר ע"ז צריך לשרש אחריה - לחכמים שנאמר 'אבד תאבדו', ולר"י ב"ר יהודה שנאמר 'ואבדתם את שמם מן המקום ההוא. ולחכמים למדים מ'ואבדתם את שמם' שצריך לכנות לה שם, והכינוי יהא לגנאי שנאמר 'שקץ תשקצנו ותעב תתעבנו כי חרם הוא', כגון אם היו קורים אותה בית גליא, קורין אותה בית כריא, עין כל קורין אותה עין קוץ.

יום שישי פרשת כי-תשא - ט"ו אדר - פורים דמוקפים תשע"ח

דף מ"ו ע"א

העכו"ם העובדים את ההרים ואת הגבעות - הם מותרים ועובדיהם בסייף. את הזרעים ואת הירקות - הם אסורים אע"פ שלא נזרעו מתחילה לשם כך (כרבי יוסי בר יהודה), ועובדיהם בסייף.

אבני הר שנדלדלו - י"א שמותרות, שלמדים גזירה שוה מהר ובהמה בעלת מום או מאילן יבש ומבהמה תמה, שכל שאין בו תפיסת ידי אדם, אע"פ שנשתנה מברייתו מותר. וי"א שאסורות, שנאמר 'שקץ תשקצנו ותעב תתעבנו'.

השתחוה לביצה ולא זקף אותה - לסובר אבני הר שנדלדלו מותרות הביצה מותרת, ולסובר שאסורות אסורה.

זקף ביצה להשתחוות לה ולא השתחוה לה - למאן דאמר ע"ז של ישראל אסורה מיד, אסורה. ולמאן דאמר שאינה אסורה עד שתעבד, מותרת. בא עובד כוכבים והשתחוה לה - נסתפק חזקיה אם אסורה, וכדין ישראל שזקף לבינה להשתחוות לה והשתחוה לה עכו"ם, או שלא אמרו כן אלא בלבינה שזקיפתה ניכרת. ולא נפשט הספק.

דף מ"ו ע"ב

המשתחוה להר, נסתפק רמי בר חמא אם אבני אסורות למזבח או לא - אם יש נעבד במחובר אצל גבוה או לא. ואם נאמר שיש נעבד במחובר, עדין יש ספק אם מכשירי קרבן כקרבן ונעבד אסור בהם, או לא. רבא אסרם בקל וחומר, מה אתנן שמותר בתלוש להדיוט אסור במחובר לגבוה, שנאמר 'לא תביא אתנן זונה ומחיר כלב' ואפילו במחובר, נעבד שאסור בתלוש להדיוט, אינו דין שאסור במחובר לגבוה. ואין דורשים קל וחומר להיפך, ומה נעבד שאסור בתלוש אצל הדיוט מותר במחובר לגבוה שנאמר אלהיהם על ההרים ולא ההרים אלהיהם בין להדיוט ובין לגבוה, אתנן שמותר בתלוש להדיוט אינו דין שמותר במחובר לגבוה (ובית ה' אלוקיך' שמשמע גם במחובר בא לדרשה אחרת, ראה בסמוך), כי הכלל הוא שאם אפשר לדרוש קולא וחומרא 'לחומרא פרכינן'.

'בית ה' אלהיך' - לרבי אליעזר ממעט פרה שמותר להביאה מאתנן, לפי ששחיטתה בהר הזיתים ואינה באה לבית. ולחכמים בא לרבות ריקועים שעושים ציפוי לכותל ההיכל, לפי שעשוי לנוי אסור להביאו מאתנן.

טמא מת שחל שביעי שלו בשבת ערב הפסח - היה רבי אליעזר דן לחומרא להצריכו הזאה בשבת ולחייבו בפסח, מה שחיטה שהיא מלאכה דוחה שבת, כל שכן הזאה שהיא שבות שתדחה שבת. והשיב ר"ע שידון לקולא ולפוטרו בפסח, כי מה הזאה שהיא שבות אינה דוחה שבת, שחיטה שהיא מלאכה אינו דין שלא תדחה. ואע"פ שהכלל הוא 'לחומרא פרכינן', ר"ע היה מקובל מר"א עצמו שהזאה אינה דוחה שבת.

שבת קודש פרשת כי-תשא - ט"ז אדר תשע"ח

דף מ"ז ע"א

המשתחוה לקמת חטים - נסתפק רמי בר חמא מה דין הקמח למנחות, אם יש שינוי בנעבד או לא. וללשון ראשון נפשט בגמרא שאין שינוי בנעבד ואסור, שהרי האסורים למזבח שעיברו ולבסוף נרבעו וולדותיהם אסורים, אע"פ שנשתנה העובר לבהמה. וללשון שני לא נפשט, שאין ראייה מעובר שמתחילה בהמה היה ודלת ננעלה בפניו, מה שאין כן חטים שנשתנו לקמח.

האסורים למזבח - אם נרבעו ולבסוף עיברו, לת"ק לדותיהם מותרים, ולרבי אליעזר אסורים. ואם עיברו ולבסוף נרבעו, לדברי הכל אסורים.

המשתחוה לדקל - אם נטעו מתחילה לשם ע"ז, לולבו אסור גם להדיוט. נטעו ולבסוף עבדו, לרבי יוסי ב"ר יהודה אסור גם להדיוט, ולחכמים מותר להדיוט, ולמצוה נסתפק ריש לקיש אם הוא מאוס לגבוה או לא.

ולרב דימי היה ספיקו של ריש לקיש בלולב הבא מאשירה שביטלה - אם יש דיחוי אצל מצוות, והואיל ומתחילה

דף מ"ח ע"א

כיסה את הדם ונתגלה - פטור מלכסות. כיסהו הרוח וחרז ונתגלה - חייב לכסות. ופירש רב פפא שאין אומרים 'הואיל ואידחי אידחי', שאין דיחוי אצל מצוות. וריש לקיש נסתפק אם רב פפא אמר כן בתורת וודאי, או שהוא ספק אם יש דיחוי, ומספק צריך להחמיר ולכסות.

שלוש אשרות הן: אילן שנטעו מתחלה לשם ע"ז, אסור עד שיבטלנו הגוי. היה נטוע כבר, וגידעו ופיסלו לשם ע"ז כדי לעבוד את הגידולים שיגדלו בו מעתה, והחליף, נוטל מה שהחליף ועיקרו מותר. ואפילו אם נעשה מעשה בגופו של אילן, כגון שהבריכו והרכיבו, נוטל מה שהחליף, ולא נחשב כאילן שנטעו מתחילה לשם ע"ז. העמיד תחתיה ע"ז ונטלה, מותרת.

המשתחוה לאילן - לשיטת שמואל עיקרו מותר לדברי הכל, ומה שניתוסף בו לאחר שעבדו, לרבי יוסי בר יהודה אסור, וכדבריו פסק שמואל. ולחכמים מותר, ואם גידעו ופיסלו לע"ז התוספת אסור.

לרב אשי נחלקו רבי יוסי בר יהודה וחכמים לענין העיקר - שלרבי יוסי בר יהודה אסור שנאמר 'ואשריהם תשרפון באש', ולחכמים מותר שנאמר 'ואשירהם תגדעון', איזהו אילן שגידעו אסור ועיקרו מותר, זה שנטעו ולבסוף עבדו. אבל התוספת אסורה לדברי הכל. ומה ששינו שאם גידעו ופיסלו לע"ז התוספת אסורה והעיקר מותר, יש לפרשה כר"י בר יהודה, שרק כשהשתחוה לו סתמא עיקרו אסור, אבל כשגידעו ופיסלו גילה דעתו שרוצה רק בתוספת. ויש לפרשה כחכמים, שבא לומר שאע"פ שעשה מעשה בגוף האילן לא נאסר העיקר אלא התוספת.

אשרה שיש תחתיה ע"ז - לחכמים אסורה, ולרבי שמעון מותרת. ומעשה בצידן שהתיר רבי שמעון אילן שהיו עובדין אותו לפי שמצאו צורה בגל שהיה תחתיו.

אילן שלא הוברר לנו שהיא אשרה באיזה סימן ניכר שהיא אשרה - לרב כל שכומרים יושבים תחתיה ואין טועמים מפירותיה. ולשמואל גם אם אומרים תמרים אלו לבית ע"ז, לפי שמטילים בו שכר ושותים ביום אידם. והלכה כדבריו.

דף מ"ח ע"ב

לא ישב בצל אשרה - ואפילו בצל צילה (בצל הארוך שבשחרית וערבית להלן מקומת האילן, שהוא צל קלוש). ואם ישב, אפילו בצל קומתה, כיון שלא עבר תחתיה טהור.

ולא יעבור תחתיה - ואם עבר טמא. שאי אפשר שלא יהא שם תקרובת ע"ז, ומטמא באהל לרבי יהודה בן בתירא, שנאמר 'ויצמדו לבעל פעור ויאכלו זבחי מתים', מה מת מטמא באהל כך תקרובת ע"ז.

היתה גוזלת את הרבים ועבר תחתיה - טהור. אבל לא יעבור לכתחילה אם יש דרך אחרת. ואם אין דרך אחרת עובר לכתחילה. רב ששת הורה לשמשו שימשכנו במרוצה אע"פ שלא היה לו דרך אחרת, לפי שהוא אדם חשוב.

דף מ"ט ע"א

זורעים תחת אשרה ירקות בימות הגשמים - שהאילן קשה להם שמעכב את החמה. אבל לא בימות החמה שהצל יפה להם. ולרבי יוסי אסור גם בימות הגשמים מפני שהעלים נושרים עליהן ומזבלים אותם. והחזירין לדברי הכל אין זורעים לעולם שהצל יפה להם.

מדברי רבי יוסי למדנו שזה וזה גורם אסור, שהעלים של ע"ז והקרקע גורמים לירקות שיגדלו. ומדברי חכמים למדים שזה וזה גורם מותר. וממה ששינו שלרבי יוסי שוחק ע"ז וזורה לרוח, ולחכמים לא יעשה כן משום שנעשה זבל, יש ללמוד להיפך. ותירצו בגמרא למסקנא

המשתחוה לבהמה - נסתפק רב פפא אם צמרה מותר לתכלת. ולתכלת של בגדי כהנים תלוי בספיקו של רמי בר חמא אם מכשירי קרבן כקרבן ואם יש שינוי בנעבד, ולענין תכלת של מצות ציצית תלוי בספיקו של ריש לקיש במשתחוה לדקל אם לולבו אסור למצוה או לא.

ועוד נסתפק רב פפא מה דין קרניה לחצוצרות, שוקיה לחלילין, בני מעיה לנימי כינור - למאן דאמר עיקר שירה בפה - אם מאחר שאינו אלא לבסם את הקול מותר, או לא. ולמ"ד עיקר שירה בכלי, וודאי אסור.

המשתחוה למים שבספל - המים אסורים גם להדיוט. השתחוה למעין היוצאת מקרקע שלו, להדיוט מותר לפי שהוא מחובר, ולנסכים נסתפק רבה אם מימיו מותרים לפי שהשתחוה למים שלפניו והם כבר הלכו, או שנשתחוה לכל קילווחו של נהר והילוכו. ואם היה מעין של רבים, מותרים.

דף מ"ז ע"ב

מי שהיה כותלו סמוך לעבודת כוכבים ונפל - אסור לבנותו, שבונה כותל לע"ז. כיצד יעשה, כונס בתוך שלו ד' אמות ובונה. היה מקום הכותל שלו ושל ע"ז, חלקו בעובי הכותל עולה לד' אמות, שאם עובי הכותל שתי אמות, עולה לו אמה ומרחיק שלש אמות ובונה. אבני הכותל עציו ועפרו מטמאים (גם של חלקו, שאין ברירה). לת"ק כשרץ, שנאמר 'שקץ תשקצנו', ולר' עקיבא כנדה, שנאמר 'תזרם כמו דוה צא תאמר לו', מה נדה מטמאה במשא כך ע"ז.

ואותם ד' אמות שהוא מרחיק ישתמש בהם לבית הכסא - כדי שלא ירויח לע"ז. ומשתמש לתינוקות או שעושה לה גדר בקוצים משום צניעות.

איזהו צנוע - הנפנה בלילה בצניעות כדרך שנפנה ביום, שיהא נפנה מיושב, ומגלה טפח וטפחיים כשיעור שנתנו חכמים.

שלושה בתים הם לענין ביטול ע"ז: א. בית שבנאו מתחלה לע"ז, אסור גם אם לא השתחוה לו (ואם בנאו הגוי יבטלנו ע"י שיתוף ממנו קצת, ואם של ישראל הוא אסור לעולם). ב. סיידו וכיידו לע"ז וחיידש, נוטל מה שחידש ומותר. ג. הכניס לתוכה ע"ז והוציאה, מותר.

המשתחוה לבית לאחר שנבנה - אע"פ שלא נבנה מתחילה לשם ע"ז, לדעת רב אסרו, שתלוש ולבסוף חברו דינו כתלוש. ולא נמנה במנין הבתים שבמשנתנו, שלענין ביטול דינו שוה לבית שבנאו לשם ע"ז.

שלוש אבנים הן לענין ביטול ע"ז: א. אבן שחצבה מתחלה לבימוס (שמושיב עליה צלם ועובדים גם את הבימוס עצמו), אסורה (גם אם לא העמיד עליה, ואם גוי חצבה יבטלנה ע"י שיחסרנה מעט, ואם ישראל חצבה אסורה לעולם). ב. היתה חצובה כבר, וסיידה וכיידה לשם ע"ז, אפילו לא כייד בגופה של אבן, צריך ליטול מה שסייד וכייד ומותרת. ואפילו אם סייד וכייד בגופה של אבן, כשנטל מה שחידש מותרת, ואין אומרים שהוא כאבן שחצבה מתחילה לשם ע"ז. ג. העמיד עליה ע"ז וסילקה, מותרת.

הדרן עלך כל הצלמים

יום שלישי פרשת ויקהל-פקודי - י"ט אדר תשע"ח

פרק רביעי - רבי ישמעאל

דף נ' ע"א

אבנים שנמצאו ליד מרקוליס - אם ידוע שנשרו מן המרקוליס, אסורות גם לסובר שאין עובדים לשברים, לפי שמתחילה אין האבנים מחוברות ודרכם ליפול. וכן אם נמצאו מקורבות למרקוליס שיש לתלות שממנו נפלו, אסורות. היו מרוחקות ממנו והם בתוך ארבע אמות, לרבי ישמעאל אם הם שלש זו בצד זו אסורות, שעושים מרקוליס קטן בצד גדול, ואם הם שתיים שאין דומין למרקוליס, מותרות. ולחכמים אין עושים מרקוליס קטן בצד גדול, לפיכך בין שתיים בין שלש אם נראות עמו אסורות, ואם אין נראות עמו מותרות.

וכל זה בשתי תפיסות - כלומר שיש תל גבוה ביניהם, אבל בתפיסה אחת שאין תל ביניהם, אם הם בתוך ד' אמות, גם שתיים אסורות לרבי ישמעאל, שמסתמא ממנו נפלו. ואם הם מרוחקות, שתיים מותרות ושלש אסורות משום שעושים מרקוליס קטן בצד גדול. ואע"פ שאבני בית קוליס הם אחת מכאן ואחת מכאן ואחת על גביהן, אוסר רבי ישמעאל בשלש שהם זו בצד זו, שרק בעיקר המרקוליס מקפידים בכך, ולא בקטן שעושים בצד גדול.

גויים שחיפו את הדרכים באבנים שנזרקו על מרקוליס - י"א שאסורות, שהם תקרובת ע"ז ואין להם בטילה עולמית, שנאמר 'ויצמדו לבעל פערור ויאכלו זבחי מתים', מה מת אין לו ביטול לעולם כך תקרובת ע"ז. וי"א שמותרות, שלא נקרא תקרובת אלא אם הקריבו כעין פנים. וישראל שחיפה את הדרכים באבני מרקוליס, לדברי הכל אסורות.

רבי מנחם ברבי סימאי נקרא 'בנן של קדושים' - שלא הסתכל אפילו בצורת מטבע.

דף נ' ע"ב

מתליעים (נוטלים תולעת שבאילן), ומזהמין (מדביקים זבל על מכה שבאילן) בשביעית - שמלאכה אסרה תורה ולא טירחא. ודוקא כדי להעמיד את האילן, אבל להשביחו אסור, וכך שנינו שמזהמין את הנטיעות, וכורכין וקוטמין אותן, ועושין להם בתים ומשקין אותן עד ראש השנה, אבל בשביעית עצמה אסור. ואין מתליעין ומזהמין במועד, שאפילו טירחא שאין בה מלאכה אסורה.

אין מגזמין (לקטוע את הגוף כדי שיוציא נופות הרבה) בין במועד בין בשביעית - שהוא משביח את האילן, מה שאין כן הזיהום שמעמידו ולא משביחו.

סכין שמן לגזום בין במועד ובין בשביעית - ודוקא בכדי להעמיד את האילן, אבל לפטם את הפירות אסור, וכך שנינו שסכין את הפגין ומנקבין ומפטמין אותן עד ראש השנה, אבל בשביעית לא.

רבינא תמה מה בין זיהום שהוא אסור במועד, לבין סיכה שמותרת - הרי שניהם עשויים להעמיד את האילן.

שני סוגי חפירה תחת הזיתים הן: האחת להשביח את האילן, ואסורה בשביעית, והשנית לכסות את שרשי האילן שנתגלו, והיא מותרת בשביעית.

יום רביעי פרשת ויקהל-פקודי - כ' אדר תשע"ח

דף נ"א ע"א

ע"ז שעובדים אותה במקל, כגון שמקשקשין לפניה במקל

(סוף מט.) ששיטת רבי יוסי היא שזה וזה גורם מותר בין בשאר איסורים ובין בע"ז, ולא אמר שאסור בימות הגשמים אלא לדבריהם של חכמים שסוברים זה וזה גורם אסור. ולחכמים זה וזה גורם אסור, וכאן התיירו לפי שמה שנשבח על ידי העלים פוגם בצל.

נוטעים יחור של ערלה, ואין נוטעים אגוז של ערלה - מפני שהוא פרי ואסור בהנאה. עבר ונטע את האגוז או הבריק והרכיב - לרבי יוסי הפירות מותרים, שגדל על ידי הפרי והקרקע, וזה וזה גורם מותר.

שדה שנזדבלה בזבל עבודת כוכבים וכן פרה שנתפטמה בכרשיני עבודת כוכבים - לרבי יוסי שדה תזרע ופרה תשחט שזה וזה גורם מותר, ולחכמים שדה תבור ופרה תרזה, שזה וזה גורם אסור.

שאור של חולין ושל תרומה שנפלו לתוך העיסה, ואין באחד מהם כדי לחמץ, ונצטרפו וחימצו - לרבי אליעזר אחר אחרון אני בא. ופירש אביי שאם קדם וסילק את האיסור קודם שנפל ההיתר מותר, אבל אם לא סילקו, אע"פ שנתן את ההיתר באחרונה אסור, שזה וזה גורם אסור. ובגמרא דחו שמא גם אם לא סילק את האיסור מותר, שסובר שאם נגמר באיסור אסור ואם נגמר בהיתר מותר. ולחכמים בכל אופן אין איסור עד שיהא באחד מהם כדי לחמץ, כי זה וזה גורם מותר.

הלכה כרבי יוסי - שזה וזה גורם מותר גם בעבודה זרה. וכן התייר רב יוסף גינה שנזדבלה בזבל של ע"ז.

דף מ"ט ע"ב

נטל מן האשירה עצים - אסורים בהנאה. הסיק בהם את התנור - אם חדש הוא יותץ, לפי שהחזק מאיסורי הנאה. ואם ישן הוא יוצן, שלא יאפה בהיסק זה. אפה בו את הפת אסורה בהנאה. נתערבה באחרות כולן אסורות בהנאה, ולרבי אליעזר יוליך דמי הנאה לים המלח. אבל לחכמים אין פדיון לע"ז.

וכן אם נטל הימנה כרכור אסור בהנאה - ארג בו את הבגד אסור בהנאה, נתערב באחרים ואחרים באחרים כולם אסורים בהנאה, ולר"א יוליך הנאה לים המלח אע"פ שהאיסור בעין.

הלכה כרבי אליעזר שמוליך דמי הנאה לים המלח והיא מותרת - לרב אדא בר אהבה רק בפת, אבל חבית של יין נסך שנתערבה בחביות של היתר, כולן אסורות בהנאה ואין לה תקנה בהולכת הנאה לים המלח. ולרב חסדא גם חבית מותרת.

כיצד מבטל אשירה - קירסם וזירד, נטל ממנה מקל או שרביט ואפילו עלה, בטלה.

שיפה אותה לצרכה - אסורה, שלא לצרכה מותרת. ואותן שפאין - י"א שאסורים, וי"א שמותרים.

גוי ששיפה ע"ז לצרכו - היא ושפאיה מותרים (לסובר שפאים מותרים). שיפה לצרכה - היא אסורה ושפאיה מותרים. וישראל ששיפה ע"ז בין לצרכה בין לצרכו היא ושפאיה אסורים, שאינו יכול לבטל ע"ז.

ע"ז שנשתברה - לרב צריך לבטל כל קיסם וקיסם ואינה בטילה מאליה, ולשמואל אין ע"ז צריכה לבטל אלא דרך גדילתה, אבל כשנשתברה בטלה מאליה. ללשון ראשון נחלקו בשברי שברים אם אסורים או מותרים, אבל השברים עצמם לדברי הכל אסורים לפי שעובדים לשברים. וללשון שני לדברי הכל שברי שברים מותרים, ונחלקו בע"ז של חוליות שנתפרקו מעצמן והדיוט יכול להחזירה, שלרב לא בטלה מאליה, ולשמואל כיון שאין דרכה ליפול ולהתפרק אינה צריכה ביטול.

'עוד' מיותרת, ואנו קורים בו 'לא יזבחו' ו'לא עוד' לרבות את שניהם.

מצא בראש של מרקוליס מעות כסות או כלים באופן שאינם עשויים לנוי - כגון כיס של מעות קשור לצווארו, כסות מקופלת ומונחת על ראשו, וכלי שגביעתו כפוייה על ראשו, מותרים. שכתוב אחד אומר 'ותראו את שקוציהם ואת גלוליהם עץ ואבן כסף וזהב אשר עמהם', שגם עץ ואבן אסורים, וכתוב אחד אומר 'לא תחמוד כסף וזהב עליהם', מה עליהם דבר של נוי אסור ושאינו של נוי מותר, כך עמהם. ואין לומר להיפך, שאם כן לא יאמר כלל הפסוק של 'עליהם'.

מצא פרכילי ענבים ועטרות שבלים, ויינות ושמונים וסלתות, וכל דבר שכיוצא בו קרב על המזבח, אסור.

כל שהוא לפנים מן הקלקלין (מחיצה של ע"ז) - אפילו מים ומלח, כיון שהם כעין פנים אסור. וחוף לקלקלין, דבר של נוי אסור שאינו של נוי מותר. ואין קלקלין לפעור ולמרקוליס, שאפילו בחוף דינו כפנים ואסור.

עבודת כוכבים שהיה לה גינה או מרחץ - נהנין מהן שלא בטובה, שלא יעלו שכר לכומרים, ואין נהנים מהן בטובה. היה שלה ושל אחרים, נהנים מהן בטובה ושלא בטובה. ללשון ראשון מפרש אביי את הרישא שבטובה ושלא בטובה הוא של כומרים, אבל אם נותנים שכר לעובדיה מותר. וללשון שני מפרש את הסיפא, שבטובה הוא שנותן שכר לאחרים, ושלא בטובה הוא שלא נתן שכר לכומרים, אבל אם נתן שכר לכומרים אסור. וללשון ראשון מותר בסיפא גם אם משלם שכר לכומרים, כיון שאחרים שותפים בה.

יום חמישי פרשת ויקהל-פקודי - כ"א אדר תשע"ח

דף נ"ב ע"א

'אבד תאבדון את כל המקומות אשר עבדו שם הגוים' - אם אינו ענין למקומות, שנאמר 'אלהיהם על ההרים ולא ההרים אלהיהם', תנהו ענין לכלים, שאם עשאו ולא גמרום, גמרום ולא הביאום, הביאום ולא נשתמשו בהם, אינם אסורים עד שיעבדו.

לשיטת רבי ישמעאל ע"ז של גוי אינה אסורה עד שתיעבד - שנאמר 'אשר אתם יורשים אותם את אלהיהם', מקיש אלהיהם לכלים, מה כלים עד שיעבדו כך אלהיהם. (ולרבי עקיבא 'את' הפסיק הענין). ושל ישראל אסורה מיד, שנאמר 'ארור האיש אשר יעשה פסל ומסכה תועבת ה', משעת עשייה כבר נקרא 'תועבת ה' (ולרבי עקיבא דבר המביא לידי תועבה).

לשיטת רבי עקיבא ע"ז של גוי אסורה מיד - שנאמר 'פסילי אלהיהם תשרפון באש', משפסלו נעשה אלוה. ושל ישראל אינה אסורה עד שתיעבד, שנאמר 'ושם בסתר', עד שיעשה לה דברים שבסתר.

גוי יכול לפסול אלוהו ע"י ביטול - לרבי ישמעאל שנאמר 'פסילי אלהיהם תשרפון באש'. ולרבי עקיבא שנאמר 'לא תחמוד כסף וזהב עליהם' ונאמר 'ולקחת לך', הא כיצד, פסלו לאלוה לא תחמוד, פסלו מאלוה ולקחת לך.

עבודת כוכבים של ישראל טעונה גניזה - לרבי ישמעאל שנאמר 'ושם בסתר', ולרבי עקיבא שנאמר 'לא תטע לך אשרה כל עץ אצל מזבח', מה מזבח טעון גניזה, כך אשרה טעונה גניזה.

כל המעמיד דיין שאינו הגון כאילו נוטע אשרה בישראל - שנאמר 'שופטים ושוטרים תתן לך בכל שעריך', וסמוך לו 'לא תטע לך אשרה כל עץ'. ובמקום תלמידי חכמים כאילו נטעו אצל מזבח, שנאמר 'אצל מזבח'.

- שבר מקל בפניה, לרב חייב אע"פ שאין עבודתה בכך, שהיא כעין זביחה שחייבים עליה גם אם אין דרכה בכך. אבל זרק מקל בפניה פטור, ואינה כעין זריקה, לפי שאין כאן זריקה המשתברת.

ספת (האכיל) צואה לע"ז או שנסך לפניה עביט של מי רגלים, חייב, ודווקא בצואה לחה שהיא זריקה המשתברת.

לדברי רבי יהודה וחכמים בברייתא אין אומרים שהשבירה היא 'כעין זביחה', וצריך זביחה ממש כעין פנים. ואם שחט לה חגב - לרבי יהודה חייב לפי שיש לה צוואר כבהמה, ולחכמים פטור לפי שאין בה שחיטה.

ע"ז שעובדים אותה במקל - שבר מקל בפניה חייב, ונאסרת משום תקרובת אפילו אם אין דרך עבודתה בכך - לשיטת רב - שהיא כעין זביחה. זרק מקל לפניה - אם עובדים אותה בזריקת מקל חייב, אבל אינה נאסרת משום תקרובת, שאינה זריקה המשתברת.

אבנים הנזרקות למרקוליס נאסרות - ולא משום תקרובת (לרב שאין זו כעין זריקה כיון שאינה משתברת), אלא משום שמגדל ע"ז, שכל אחת נעשית ע"ז ותקרובת לחברתה, והאחרונה מותרת לסובר שאין ע"ז של גוי נאסרת עד שתיעבד, שעדיין לא עבדו לה, אלא שאין אנו יודעים איזו היא. ולרב אשי כל אחת נעשית תקרובת לעצמה ולחברתה, נמצאת שכבר נעבדת בשעת זריקה עצמה, ואסורה משום ע"ז שעבדו לה.

מצא בראש ע"ז כסות ומעות או כלים - מותרים. יינות שמונים וסלתות וכל דבר שכיוצא בו קרב לגבי מזבח - אסורים, שהם כעין פנים ויש בהם זריקה המשתברת. וכן אם מצא פרכילי ענבים ועטרות של שבלים, אם בצרן מתחילה לשם כך, שבצירתם עבודה היא כמו שבירת מקל.

הזובח בהמה בעלת מום לע"ז - פטור, שנאמר 'זובח לאלהים יחרם בלתי לה' לבדו', לא אסרה תורה אלא כעין פנים. ודוקא כשיש בה חסרון אבר שהוא אסור לבני נח, אבל בדוקין שבעין, כיון שהוא ראוי לגבוה בבמה שלהם, כל שכן שהוא ראוי לע"ז.

מחוסר אבר אסור להקרבה לבני נח - שנאמר 'ומכל החי מכל בשר שנים מכל', אמרה תורה הבא בהמה שחין ראשי אברים שלה. וטריפה נתמעטה ממה שאמר הקב"ה לנח 'אתך' בדומין לך, ואין לומר שהיה נח טריפה, כי לא יתכן שאמר לו שיכניס דווקא טריפה כמותו ולא שלימה.

מ'להחיות זרע' למדנו - שציוה הקב"ה לנח שלא יכניס זקן או סריס שאינם בני בנים, כי מ'אתך' היינו אומרים לצוותא בעלמא ולא נתמעט אלא טריפה.

דף נ"א ע"ב

שוחט בהמה למרקוליס חייב - אע"פ שאין עבודתה בזביחה, שנאמר 'ולא יזבחו עוד את זבחיהם לשעירים', אם אינו ענין לכדרכה, שנאמר 'איכה יעבדו הגוים האלה את אלהיהם', תנהו ענין לשלא כדרכה.

קדשים שהקדישם בשעת איסור הבמות, והקריבם בחוץ בשעת איסור הבמות - ענוש כרת, שנאמר 'ואל פתח אהל מועד לא הביאו' וגו', ואזהרתם ממה שנאמר 'פן תעלה עולותיך', שכל מקום שנאמר השמר ופן ואל אינו אלא בלאו.

הקדישם בשעת היתר הבמות והקריבם בשעת איסור הבמות - עובר על עשה של 'והביאום לה', ועל לאו של 'ולא יזבחו עוד את זבחיהם', אבל אינו ענוש כרת, שנאמר 'חקת עולם תהיה זאת להם', זאת להם ולא אחרת להם. ואע"פ שלמדנו מ'לא יזבחו' לשוחט למרקוליס, תיבת

ריתך כלי לעבודה זרה - אם היא של גוי, לדברי הכל אינה אסורה עד שתיעבד, שמשמשי ע"ז אינם אסורים עד שיעבדו. ואם היא של ישראל לרבי עקיבא מותרת, שאפילו ע"ז עצמה אינה אסורה עד שתיעבד, כל שכן משמשיה. ולרבי ישמעאל הוא ספק אם למדים משמשי ממשמשי של גוי שאינה אסורה עד שתיעבד, או שלמדים מגוף ע"ז של ישראל שאסורה מיד. ובגדון זה אין חילוק בין ריתך כלי לעשה כלי מתחילה לע"ז.

כלי מתכות פשוטיהן ומקבליהן טמאים. נשתברו, טהרו. חזר ועשאן כלים, חזרו לטומאה ישנה. - רב המנוגא נסתפק לענין טומאה דרבנן, אם חוזר לטומאתו או לא. ולצד שאינו חוזר, נסתפק בכלי של ע"ז (שהוא טמא מדרבנן) שנשבר וחזר וריתכו, אם משום חומר של ע"ז עשאה חכמים כטומאה דאורייתא, או לא. ולא נפשט.

כלים שנשתמשו בהם לעבודה זרה - הביטול מטהר אותם מטומאתם, שהרי יש להם טהרה במקוה. אוכלים של עבודה זרה (כגון שהשתחוה לפת), הביטול מטהר אותם, כמו שמועיל בהם ביטול לענין איסור. אוכלים של תקרובת ע"ז, נסתפק רבי יוחנן אם מאחר שלענין איסור אין להם ביטול ואין להם גם טהרה במקוה, אין הביטול מועיל בהם לענין טומאה, או שלענין טומאה שהיא מדרבנן מועיל בהם ביטול. ולא נפשט.

דף נ"ב ע"ב

כהנים ששימשו בבית חוניו לא ישמשו במקדש שבירושלים (גם לסובר שבית חוניו לא היה בית ע"ז), ואין צ"ל שאם שימשו לע"ז שלא ישמשו במקדש. ולענין כלים ששימשו בבית חוניו נסתפק רבי יוסי בן שאול, אם רק על הכהנים קנסו חכמים לפי שהם בני דיעה, או שקנסו גם על הכלים. ולרבי אסורים הם, שנאמר 'כל הכלים אשר הזניח המלך אחז במלכותו במעלו הכנו והקדשנו', שגנזנום והקדשנו אחרים תחתיהם.

בלשכה מזרחית צפופית גנזו בית חשמונאי את אבני מזבח ששקצו אנשי יון לע"ז - שנאמר 'ובאו בה פריצים וחללוהו', כיון שנכנסו גויים להיכל יצאו כליו לחולין, וזכו בהם הגויים מהפקר, וכשהשתמשו בהם לע"ז נאסרו. ולא יכלו לשבר אותם ע"י גויים כדי לבטלם, שאבנים שלמות אמרה תורה. ולא יכלו לנסר אותם לאחר שבירה להשוות פגמתם, שנאמר 'לא תניף עליהם ברזל'. ולהדיוט לא רצו להשתמש, שאין זה כבוד להשתמש בדבר שנשתמש בו לגבוה.

חכמים בקשו לגנוז כל המטבעות שחוקק עליהם צורות של אנדריינוס וטוריינוס מלכי רומי, וכן מטבעות שנישופו מחמת יושנם ולא ניכר צורתם, שבמטבעות אלו השתמשו בירושלים בימי בית המקדש, ורובם היו של הקדש. עד שמצאו מקרא מן התורה שמוותרים, שנאמר 'ובאו בה פריצים וחללוהו', כיון שפרצום נעשו חול ופקעה מהן קדושתם.

גוי מבטל ע"ז שלו ושל חבירו, וישראל אין מבטל ע"ז של גוי. המבטל ע"ז, מבטל משמשיה. ביטל משמשיה, משמשי מותרים והיא אסורה.

רבי שנה בילדותו שהגוי מבטל ע"ז שלו ושל ישראל - ופירשה ר' הלל בריה דרבי וולס כשיש לגוי שותפות בה, שהיה סובר שישראל עובדה על דעת הגוי, אבל של ישראל ממש אין לה ביטול אפילו ע"י גוי, שנאמר 'ושם בסתר'. ובזקנותו חזר רבי ושנה שהגוי מבטל 'שלו ושל חבירו', אבל לא של ישראל אפילו יש לגוי שותפות בה, שישראל עובדה על דעת עצמו.

יש שונים דברי ר' הלל על הסיפא, שישראל אינו מבטל ע"ז של גוי, שהחידוש הוא בע"ז שיש לגוי שותפות בה, ורק הישראל אינו מבטל את חלק הגוי, אבל הגוי מבטל את

חלקו. ויש שונים דבריו על דברי ר"ש בן מנסיא בברייתא שע"ז של ישראל אינה בטילה עולמית, שאפילו אם יש לגוי שותפות בה אין לה ביטול, שישראל עובדה על דעת עצמו.

יום שישי פרשת ויקהל-פקודי - כ"ב אדר תשע"ח

דף נ"ג ע"א

כיצד מבטלה - קטע ראש אונה, ראש חוטמה, ראש אצבעה, פחסה בפניה וביטל צורתה אע"פ שלא חיסרה, ביטלה.

רקקאו השתינ בפניה, גררה, זרקבה את הצואה, אינה בטילה. שנאמר 'והיה כי ירעב והתקצף וקלל במלכו ובאלהיו ופנה למעלה', ולאחר מכן שוב נאמר 'ואל ארץ יביט'.

מכרה או משכנה לרבי ביטל ולחכמים לא - י"א שנחלקו כשמכרה לצורף גוי, לפי שהוא עתיד לעובדה, אבל כשמכרה לצורף ישראל שמסתמא הוא עתיד לחבלה, לדברי הכל ביטל. וי"א שנחלקו כשמכרה לצורף ישראל. ונסתפקו בגמרא אם בצורף גוי לדברי הכל לא ביטל, או שנחלקו בשניהם. (ופשטו שנחלקו בשניהם. תוס' מדקדוק דברי רש"י).

הלוקח גרוטאות מן הגוי ומצא בהם עבודת כוכבים - אם עד שלא נתן מעות משך, יחזיר, שהיא משיכה בטעות. ואם משנתן מעות משך, יוליך לים המלח. וגם הסובר שאם מכרה הגוי לצורף ישראל ביטל, היינו כשמכר לו ע"ז מדעתו, ולא כשמכר לו גרוטאות שנתערבה בהם ע"ז.

דף נ"ג ע"ב

לוה הגוי עליה, או שנפלה עליה מפולת ולא חש לפנותה, או שגנבוה ליסטים ואינו מחזר אחריה, אינה בטילה. וכן אם הניחוה הבעלים והלכו למדינת הים ועתידים לחזור, הרי היא כמלחמת יהושע (שיצאו על דעת לחזור), ואינה בטילה.

ישראל שזקף לבינה להשתחות לה ובא גוי והשתחוה לה - אסרה. והוא נלמד מתחילה של ארץ ישראל, שהתורה אמרה 'ואשריהם תשרפון באש', אע"פ שהיא ירושה לישראל מאבותיהם ואין אדם אוסר דבר שאינו שלו, מאחר שעבדו לעגל ואיוו לאלהות הרבה, גילו דעתם שנוח להם בעבודה שעבדו הגויים לאשירות שלהם, והגויים עשו שליחותם. ואע"פ שהאשירות שנעבדו לאחר שחזרו ישראל בתשובה אינם נאסרות, אין אנו יודעים איזו אשירה היתה באותה שעה ואיזו נעבדה לאחר מכן.

ע"ז שהניחוה עובדיה בשעת שלום - מותרת. בשעת מלחמה, אסורה. ושל בית נמרוד (מגדל שבנו דור הפלגה לע"ז). היא כע"ז שהניחוה בשעת שלום, שאע"פ שהפיצם ה', היו יכולים לחזור אם רצו.

בימוסיאות של מלכים מותרות - מפני שמעמידים עליה ע"ז בשעה שהמלכים עוברים, והמלכים מניחים דרך זו והולכים בדרך אחרת.

בימוס (אבן אחת שמושיבים עליו ע"ז) שנפגם - לרב ושמואל אסור, וגם הסובר שאין עובדים לשברים לא אמר אלא בע"ז עצמה שנשתברה, שזלזול הוא לעובדה, אבל בבימוס לא אכפת לו. ולרבי יוחנן וריש לקיש מותר גם לסובר שעובדים לשברים, שע"ז עצמה הוא חש שלא לבטלה, אבל בבימוס שנפגם מביא אחר.

מזבח של אבנים הרבה שמקריבים עליו - אע"פ שנפגם אסור עד שינתץ רובו, שנאמר 'בשומו כל אבני מזבח כאבני גיר מנופצות לא יקומו אשרים וחמנים', שרק אם הם כאבני גיר מנופצות לא יקריבו עליו.